

Белік Ігор, ст. магістратури юридичного факультету; науковий керівник – к.ю.н, професор Дем'янчук В. А. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ОСКАРЖЕННЯ ПОСТАНОВИ У СПРАВІ ПРО АДМІНІСТАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ГАРАНТІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ЗАХИСТ

***Анотація.** У статті досліджено оскарження постанови у справі про адміністративні правопорушення як елементу гарантії реалізації права на захист. З'ясовано, що оскарження постанови у справі про адміністративні правопорушення має важливе значення для реалізації громадянами права на захист своїх інтересів, що є дієвими заходом для усунення помилок у застосуванні норм матеріального права. Пояснено, що оскарження сприяє найшвидшому виправленню недоліків, допущених при розгляді справи, та є контролюючим фактором щодо органів, які уповноважені розглядати справу про адміністративні правопорушення.*

***Ключові слова:** права на захист, оскарження постанови.*

***Аннотация.** В статье изучен процесс обжалования постановления по делам об административных правонарушениях как элемента гарантии реализации права на защиту. Установлено, что обжалование постановления по делу об административных правонарушениях имеет важное значение для реализации гражданами права на защиту своих интересов, является действенной мерой для устранения ошибок в применении норм материального права. Объяснено, что обжалование способствует быстрому исправлению недостатков, допущенных при рассмотрении дела, и является контролирующим фактором в отношении органов, уполномоченных рассматривать дело об административных правонарушениях.*

***Ключевые слова:** права на защиту, обжалование постановления.*

***Annotation.** The appeal of the resolution in case of administrative violations as an element of guarantee in terms of realization citizens right on defense is examined. It was clarified, that appeal of the resolution in case of administrative violations plays an important role in realization of citizens' right on defense of their personal interests, what is an effective tool for eliminating mistakes in terms of applying rules of material law. The appeal assists the fastest mistake solution, which were made during the process and are the*

controlling option for institutions which were reviewing the case of administrative violations.

Keywords: *right to defense, appeal against a resolution.*

Відповідно до ст. 63 Конституції України підозрюваному, обвинуваченому і підсудному гарантується право на захист. Однією із результативних форм правового захисту прав громадян є судовий захист. Право на захист у судовому порядку є конституційним і не вимагає додаткового закріплення в інших нормативно правових актах. Так ст. 55 Конституції України містить норму, що встановлює право кожного звертатися до суду для оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб; звертатися за захистом свої прав людини до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом свої прав і свобод до відповідних міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна та будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушення і протиправних посягань [1].

Оскільки оскарження є єдиною із основних гарантій реалізації права громадян на захист у провадженні в справах про адміністративне провадження, то сьогодні дослідження цього питання є актуальним.

Вагомий вклад у розробку питання забезпечення гарантій реалізації права кожного громадянина звертатися до суду внесли такі вчені як: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, І. П. Голосніченко, В. М. Горшеньов, І. Л. Бородін, В. В. Копейченко, М. С. Малєїн, В. В. Стафанюк та інші.

Метою статті є дослідження механізму оскарження постанови у справі про адміністративні правопорушення як елементу гарантії реалізації права громадян на захист.

Законність постанов та ухвал адміністративних судів згідно з ст. 60–61 Кодексу адміністративного судочинства України (далі КАСУ) [2] забезпечується участю у адміністративному процесі прокурора, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб, які можуть звернутися до адміністративного суду з адміністративним позовами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб, та базується на принципах адміністративного судочинства, серед яких можна виділити принципи верховенства права, законність, рівність перед законом і судом всіх учасників процесу касаційного оскарження рішень адміністративного суду.

Разом з тим у судовій практиці можуть прийматися помилкові судові рішення через некомпетентність юридичних осіб або з інших причин. Саме

тому КАСУом (Розділ IV, Глава 1–4) в якості ще однієї гарантії захисту прав та законних інтересів громадян та винесення законного та обгрутованого рішення у справі передбачено можливість оскарження та перегляд ухвал і постанов адміністративних судів: у апеляційному порядку, у касаційному порядку, перегляд судових рішень за винятковими обставинами, перегляд постанов або ухвал суду, що набрали законної сили у зв'язку з нововиявленими обставинами [3, с. 420].

Відсутність у правопорушника чи потерпілого можливості оскаржити постанову суду у справі про адміністративне правопорушення в юридичній літературі різних часів розцінювалось як юридичний нонсенс у світі сучасних вимог щодо захисту прав людини, так як суперечило ідеї розширення правових гарантій особи в адміністративно-юрисдикційному процесі, оскільки оскарження цих постанов в порядку нагляду, на думку вчених, було своєрідним відступленням від правосуддя. При цьому деякими вченим пропонувалось з метою недопущення порушень законодавства з боку органів адміністративної юрисдикції на законодавчому рівні надати можливість та встановити порядок оскарження постанов (рішень) про накладання адміністративних стягнень в адміністративних судах [4, с. 275].

Разом з тим, ми вважаємо, що діючий механізм перегляду постанов судів у справах про адміністративні правопорушення згідно ст. 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення [7] (далі – КупАП) фактично є апеляційним і касаційним порядком їх оскарження, а тому прав і законних інтересів правопорушника чи потерпілого не порушує. Зауважимо, що ця стадія провадження у справах про адміністративні правопорушення являє собою перегляд винесення постанови у справі в передбачених випадках. Крім того, право на оскарження і перегляд постанови у справі про адміністративне правопорушення є однією з гарантій захисту прав особи, забезпечення законності її притягнення до адміністративної відповідальності. Відповідно до ст. 287 КупАП постанову може бути оскаржено особою, щодо якої її винесено, а також потерпілим.

Таким чином, оскарження та перегляд постанови може бути здійснено в порядку: 1) подання скарги особою, що притягується до адміністративної відповідальності, або потерпілим чи їх представниками – оскарження (ст. 288, 294 КупАП); 2) забезпечення прокурорського нагляду та подання прокурором протесту – опротестування (ст. 290 КУпАП); 3) здійснення керівником вищестоящего органу владних повноважень контролю за правомірністю застосування адміністративних стягнень підпорядкованими йому органами (посадовими особами) – контроль (ч. 4 ст. 288 КУпАП). Зазначимо, що згідно ст. 7–13 КАСУ громадянам гарантується можливість апеляційного оскарження. Також Конституція України у ст. 129 визначає

забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, як одну з основних засад судочинства України.

Інститут апеляційного оскарження постанов адміністративних судів передбачає перегляд в апеляційному порядку рішень місцевих загальних судів з адміністративних справ, які і рішень окружних адміністративних судів; в Україні створено апеляційні адміністративні суди округів на рівні декількох областей. Ці суди переглядають судові рішення місцевих адміністративних судів рішення адміністративних судів (місцевих загальних судів як адміністративних судів та оружних адміністративних судів), знаходяться у межах їхньої територіальної юрисдикції, в апеляційному порядку – як суди апеляційної інстанції.

Таким чином, об'єктивність провадження в адміністративній справі забезпечу система судових інстанцій. Апеляційне оскарження починається з подання скарги до суду апеляційної інстанції з мотивів неправильного встановлення обставин у справі або неправильного застосування норм матеріального права чи порушення норм процесуального права і вирішується цим судом. Апеляційне оскарження може стосуватися як питань факту, так і питань права.

Вчені А. Комзюк, В. Бевхенко, Р. Мельник виокремлюють такі основні риси апеляційного провадження:

- апеляційна перевірка постанов і ухвал є гарантією здійснення права на судовий захист. Якщо сторона та інші особи, що беруть участь у справі, не погоджуються з рішенням суду, то за їх скаргою справа розглядається судом апеляційної інстанції;
- предмет процесу залишається незмінним: апеляційна інстанція розглядає лише вимоги, заявлені у суді першої інстанції;
- при апеляційному оскарженні розгляд справи переноситься до вищого суду;
- перегляд постанов і ухвал у апеляційному порядку є засоби судового нагляду вищого суду [3, с. 421].

У свою чергу, аналіз матеріалів про апеляційний перегляд судових рішень дає можливість виділити такі ознаки інституту апеляції: 1) апеляція завжди подається на рішення суду першої інстанції, що не вступило в законну силу; 2) за апеляцією скарга чи апеляційним поданням прокурора адміністративна справа направляється на розгляд адміністративного суду апеляційної інстанції; 3) апеляційна скарга викликана неправильним застосуванням адміністративним судом першої інстанції норм матеріального права чи процесуального права; 4) суд апеляційної інстанції вирішує як юридичну, так і фактичну сторону конкретної справи у тому ж обсязі, що й суд першої інстанції; 5) судові провадження в апеляційному суді відбуваються з дотриманням основних засад судочинства.

Отже, виконання завдань адміністративного судочинства щодо захисту прав, свобод, і законних інтересів громадян залежить від всебічного розгляду та вирішення адміністративних справ у повній відповідності до чинного законодавства. Досягнення зазначеної мети забезпечення численними адміністративно-процесуальними гарантіями, серед яких велике значення має функціонування в адміністративному судочинстві України апеляційного оскарження і перевірок судових ухвал і постанов, що не набрали законної сили. Проте дія цих гарантій не виключає набрання чинності помилковими постанови та ухвали суду першої та апеляційної інстанції.

Разом з тим, зазначимо, що відповідно до раніше чинної частини першої статті 294 КУпАП постанова судді у справах про адміністративні правопорушення може бути скасована або змінена за протестом прокурора або самим суддею. Таке повноваження є у суддів виключним і не належить іншим органам адміністративно-деліктної юрисдикції, тим самим підвищує місце і значення суду серед цих органів.

Проте наглядний порядок перегляду постанов судів замінено на їх апеляційний перегляд (оскарження та опротестування) апеляційним судом, рішення якого є остаточним і оскарженню та перегляду не підлягає. Тут ми погоджуємось з думкою С. Короса, який стверджує, що такі зміни порядку перегляду та запровадження апеляційного оскарження постанов суддів значно обмежили процесуальні можливості правопорушника і потерпілого на перегляд їх справи, адже, по-перше, учасники провадження позбавлені можливості звернутися через прокурора до місцевого судді, який розглянув справу для її оперативного перегляду; по-друге, учасники провадження повністю позбавлені можливості перегляду їхньої справи Верховним Судом України, що в свою чергу, також позбавило Верховний Суд України повноважень забезпечувати одноманітність застосування судами адміністративного законодавства [8, с. 126].

На наш погляд, вищевикладене свідчить про доцільність залишення раніше діючого наглядового механізму перегляду постанов суддів, який був належною гарантією захисту прав особи, яка притягнута до адміністративної відповідальності та потерпілого, а також дієвою формою перевірки законності і обґрунтованості прийнятої у справах постанови та оптимальним виправлення допущених помилок.

Оскарження судових рішень у справі про адміністративне правопорушення є важливою гарантією захисту прав, свобод та інтересів як особи, що притягується до адміністративної відповідальності, так і потерпілої сторони. Це форма перевірки законності та обґрунтованості прийнятого рішення, виправлення помилок і недоліків у роботі органів адміністративної юрисдикції, в тому числі й суду. Подібне оскарження є не обов'язковою стадією провадження у справах про адміністративне у

справах про адміністративні правопорушення і відбувається у тих випадках, коли особа, що притягується до адміністративної відповідальності (ст. 268 КУпАП), потерпілий (ст. 269 КУпАП) чи їх законні представники (ст. 270 КУпАП), захисник, за дорученням особа, яка його запросила (ст. 271 КУпАП), незгідні з винесенням постановою у справі про адміністративне правопорушення.

Порядок оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення встановлено у ст. 288 КУпАП. Постанова може бути оскаржена або в адміністративному, або в судовому порядку.

Цей порядок в наш час не відповідає вимогам Конституції України, яка гарантує кожному право на судове оскарження будь-яких дій і рішень державних органів та посадових осіб, і тому потребує перегляду. Крім цього, слід переглянути положення про остаточність прийняття постанови районного (міського) суду (судді).

Відповідно до ст. 289 КУпАП скаргу на постанову по справі про адміністративне правопорушення у справі про адміністративне правопорушення може бути подано протягом десяти днів з дня винесення останньої. В разі пропуску зазначеного строку з поважних причин (хвороба, тривале відрадження тощо) допускається його поновлення органами (посадовою особою), правомочним розглядати скаргу. Заява особи, щодо якої було винесено постанову, про поновлення строку оскарження подається у письмовій формі, в ній має бути зазначено причини пропуску встановленого строку. Із змісту ст. 289 КУпАП випливає, що якщо строк оскарження пропущено без поважних причин, то він не поновлюється.

Скарга подається в орган (посадовій особі), який виніс постанову, якщо інше не встановлено законодавства. Протягом трьох діб скарга разом із справою надсилаються органу (посадовій особі), правомочному її розглядати.

Крім того, може бути оскаржена будь-яка постанова, у тому числі в частині накладання основного або додаткового стягнення, а також постанова про припинення провадження у справі про адміністративне правопорушення у передбачених законом обставинах.

Подання у встановлений строк скарги зупиняє виконання постанови про накладання адміністративного стягнення до розгляду скарги, за винятком окремих випадків, передбачених ст. 291 КУпАП. Не зупиняється виконання постанови про застосування попереджування (тому що такі постанови виконуються шляхом їх оголошення, тобто не момент оскарження вони вже виконані) та у випадках, коли штраф стягується на місці вчинення адміністративного правопорушення (стягнення також вже виконано). Слід зазначити, що ст. 291 КУпАП передбачає випадки, коли виконання постанови не зупиняється.

Необхідно зазначити, що органи (посадові особи), суди не вправі відмовляти в прийнятті протесту (подання) прокурора навіть у тому випадку, коли він не брав участь в розгляді справи [9]. Копія протесту (подання) прокурора на постанову в справі про адміністративне правопорушення з повідомленням про час і місце його розгляду направляється особі, стосовно якої винесено постанову, потерпілому, їх законним представникам, захиснику, який брав участь у розгляді справи. Зазначені особи мають право давати пояснення, але їх явка на розгляді протесту не є обов'язковою. Неявка прокурора також не є перешкодою для розгляду протесту [10].

Оскарження постанови у справі про адміністративні правопорушення має важливе значення для реалізації громадянами права на захист своїх інтересів, що є дієвим заходом для усунення помилок у застосуванні норм права. Оскарження сприяє найшвидшому виправленню недоліків при розгляді справи та є контролюючим фактором щодо органів, які уповноважені розглядати справу про адміністративні правопорушення.

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР: за станом на 30 вересня 2010 року / Верховна Рада України. Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2010. – 125 с. **2.** Кодекс адміністративного судочинства України від 06.06.2005 № 2747 – IV: за станом на 21 листопада 2013 р. № 709-VII. **3.** Комзюк А. Т. Адміністративний процес України: (навч. посіб.) / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко. – Київ : Прецедент, 2007. – 531 с. **4.** Ківалов С. В. Адміністративне право України / С. В. Ківалов. – Одеса : «Юридична література», 2003. – 896 с. **5.** Кононенко О. Щодо судового розгляду адміністративних справ / О. Кононенко // Право України. – 1999. – № 2. – С. 40–46. **6.** Бородин І. Л. Адміністративно-юрисдикційний процес: (монографія) / І. Л. Бородин. – К.: Алерат, 2007. – 184 с. **7.** Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073 – X: за станом на 22 грудня 2010 року / Верховна Рада України. Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2010. – 280 с. **8.** Коросед С. О. Перегляд рішень суду у справах про адміністративні проступки / С. О. Коросед // Судова апеляція. – 2007. – № 3 (8). – С. 124–129. **9.** Демський Е. Ф. Особливості перегляду постанови у справі про адміністративне правопорушення / Е. Ф. Демський. – [Електронний ресурс]– Режим доступу: // <http://www.infolibrary.com.ua/books-text-10010.html> **10.** Про практику розгляду судами скарг на постанови у справах про адміністративні правопорушення: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.06.1988 р. № 6 [Електронний ресурс] // Верховний Суд України. – Режим доступу:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.